

vlečejo nečisti zrak iz sobe ven in čistijo zrak v njej. Škoda le, da se take peči ne cenijo po svoji veliki vrednosti tako, kakor jo zaslužijo.

Vse to pa, kar smo zdaj obširnejše povedali, se dá na kratko tako le reči:

Če je kužnina kóz ali kake druge nalezljive bolezni v kaki izbi ali kakem drugem prostoru, ali v perilu ali kaki drugi obleki, tam naj se rabi karbol, klor itd., ker imata moč v sebi, pokončati kužnino. — Kjer pa kužnine ni, je škodljivo smraditi take prostore s karbolom ali klorom, namesti čisti zrak vsak dan va-nje spuščati. Kako, da hočete s karbolom pregnati kozé iz sobe svoje, ki jih v sobi ni? Ali jim mar hočete morebiti zabraniti vhod v sobo? Smešno! Kdor se kóz boji, naj ne hodi okoli med ljudmi, da ne bode jih nalezl drugod in jih potem še le prinesel v nedolžno svojo sobo, katero trpinči s smradljivim karbolom.

Nasproti bojazljivim ljudem pa, ki v mnogovrstnih smradovih panaceje pred kozami iščejo, so pa drugi, ki pravijo: „e, vsaj vse ni res, da bi bile kozé nalezljive; glejte zdravnike in duhovne, ki hodijo vsak dan h kozavam, pa ne zbolijo“. — Na prvi pogled ima ta misel res nekaj za se; al — znanstveno ogledana je stvar vsa drugač. Prvič je to, da imajo zdravniki in duhovniki pač večidel cepljene kozé, in taci se ne primejo tako lahko prave; drugič ti možje, ki svoje življenje prostovoljno žrtujejo svojemu poklicu, nimajo nič strahu v sebi pred boleznijo, in taci se bolezen tudi ne prime rada; tretjič pa je to, da bolezen naleze le tak, čegar natura je podvržena oni bolezni, drugač ne; kdor nima nagnjenosti (dispozicije) do bolezni, dela naj, kar hoče, ne bode je nalezl. To se ravno prav očitno vidi pri kozah samih; poznamo otroke in tudi odraslene, katerim so se dvakrat, trikrat cepile kozé, a niso se jih prijele — in zakaj ne? Morebiti ni bil cepič dober? Ne, kajti z isto materijo ravno takrat cepljeni drugi otroci so jih dobili. —

Konečno pa moramo zdravniški tej razpravi dostaviti par besedi o imenu kóz in očitno zatožiti nevednost svojo in zvedence poprositi razjasnila.

Mi Slovenci pravimo tej kožni bolezni najbolj navadno kozé, po Notranjskem kozce, na več krajih tudi osepnice; Rusi in Poljaki jim pravijo ospa, Hrvatje in Srbi jih pa imenujejo boginje. Vemo sicer različne pomene besedi od „Bog“ — „bôžic“, „bôžec“, „božjast“ itd. al „boginja“ vendar-le po naše in srbsko pomeni „Göttin“ — od kod tedaj Srbi zovejo variolae „boginje“, mi Slovenci pa — „kozé“? Uno imé tako visoko nad zemljo, to prav nizko na zemlji?

Dr. Bl.

Národne stvari.

Nekoliko o našem „dramatičnem društvu“.

Nekoliko prijateljev prave slovenske omike, spoznavši, da se — kakor pri Grkih in Rimljanih nekda — prosto ljudstvo posebno po izglednem potu dá omikovati in izobraževati, osnovalo je v Ljubljani društvo z gori omenjenim namenom, a tudi zato, da bi zabavalo tudi omikane na pristojen ter koristen način, in tako zvezalo „utile dulci“ — prijetno zabavo s koristnim podukom.

Tako osnovanemu društvu pristopali so koj iz začetka rodoljubi iz vseh krajev dežel slovenskih, in po njihovih doneskih je stopilo društvo kmalu na krepke noge. Slovenske gledališke predstave so kmalu potem iz pohlevnega odra čitalničnega stopile na javni oder in

društvo je začelo izdajati svojo „Talijo“ v zaporednih zvezkih.

O prvem predsedniku, gosp. Levstiku, vé zgodovina dramatičnega društva le toliko povedati, da ga ni bilo skor v nobeno odborovo sejo in da le neprecenljivi marljivosti gosp. J. Nollija gré zasluga, da komaj rojeno mlado društvo ni zopet zaspalo. Vsled tega pri občnem zboru gosp. Levstik, ki se še zbora vdeležil nil, ni bil več voljen in prišel je na njegovo mesto gosp. Grasselli. Tudi odbor se je premenil in volile so se va-nj moči, katere so bile zmožne svojega posla, pa so imele tudi veselje do delovanja. Odbor je imel zdaj pogostoma seje, pripravljale, prebirale in presojevale so se društvu izročene igre, osnovala se je dramatična šola; njeno vodstvo je blagodušno prevzela izvrstna deklamatorica in v dramatik izvedena gospá Kornelija Šolmajerjeva, in tako je bilo društvo kmalu v stan, brez strahu poštene kritike, pokazati se na javnem odru deželnega našega gledišča. Deželni zbor mu je naklonil nekoliko denarne podpore. In tako je društvo jelo se razcvetati; skušalo se je v mnogovrstnih predstavah prav srečno, občinstvo se je hvaležno skazovalo za tako marljivost z obilim obiskovanjem slovenskih večerov in nepristranska kritika je v javnih listih pripoznavala s spodbudljivo pohvalo vodstvo in igralce. Blagajnik je zato mogel zadovoljnega srca poročati občnemu zboru, da je stan društva ugoden, da stroški, dasiravno veliki, ne presegajo dohodkov, ali da je primanjkljaj jako majhen.

Al kmalu se vgnjezdi črv v priljubljeno domačo napravo. Prišel je namreč čas, ko je tisti „mladoslovenski“ duh jel zavidljivo gledati vse, kar je pred njim zidala sloga, pridnost in trud za narod vnetih nesebičnih delalnih moči, ki so na tistem delovale in ne po časnikih razbobnovale, kar so izgotovile; — prišel je nesrečni čas „svobodovanja“ in „žeje in lakote“ po slavi brez dela in žrtovanja. Spenjati so se začeli „mladi“ po „Matici“, da bi jo dobili v svojo oblast in gospodarili ž njo po jalovih svojih domišljijah in sebičnih namerah. Ko pa jim je to spodletelo in so se morali sramotno vmakniti, zagledajo se — kakor leta 1866 Avstrijska vojska na Českem v Olomuc in Josefsstadt — v malo narodno trdnjavo „dramatično društvo“, v kateri bi se morda še nekaj časa mogli držati, da ne bi se reklo, da so bili povsod, kjer so naskočili, popolnoma potolčeni. Po neki skrivni, dozda pri volitvi odbora „dramatičnega zbora“ še nenavadni agitaciji in vsled mlačne vdeležitve pravih prijateljev národnih naprav, so eskamotirali mladi vse svoje „odličnjake“ v odbor in zdaj je društvo v njihovih rokah.

Pogledimo jih: kako in kaj delajo.

Kamor koli, bodi-si na Štajarskem, Kranjskem in Primorskem, pogledamo, povsod je po žalostnih skušnjah dokazano, da so te roke pogubonosne in da vsako stvar zadušijo; ni tedaj čuda, da tudi „dramatičnemu društvu“ preti taka osoda. Odbor, izvzemši tri ali štiri marljive odbornike, je sestavljen iz tiste vrste ljudi, ki so deloma nezmožni za posel, vsem pa manjka tega, kar je pri tem društvu neobhodno potrebno, namreč časa, dobre volje in delavnosti. Kakor iz gotovega vira vemo, navadno ni nobenega teh k seji, ne vdeležujejo se, kakor treba, presojevanja iger; sami niso spisali še nobenega prizora. A ne samo to; zavoljo ohole svoje fikse ideje, da razen njih nihče ni v stan, kaj dobrega spisati, odpodili so od društva najbolj delavne moči, kajti nihče, ki pozna te razmere, ne dá rad svojega izdelka takim ljudem v presojevanje, ki beró le imé pisatelja, pa zavržejo igro, če je ni spisal kdo „von ihre Leut.“

Mi tega ne govorimo tje v en dan, marveč imamo dokaze za to. Tako je znani pisatelj in prestavljalec

iger gosp. Aléšovec, ki je do zdaj spisal, poslovenil in predelal že čez 30 iger večih in manjših, dramatičnemu društvu vložil 5 izvirnih iger: „Očetova kletev“, žaloigra v 5 dejanjih, „Sirota“, resna igra v 4 delih, „Sad modêrnih zavodov“, resna igra v 3 delih, „Blazen“, smešna igra v 3 delih in „Francôzi v Kamniku“, zgodovinska igra v 3 delih; dalje tudi opereto „Čarovnica“ v 2 delih, z namenom, naj bi se kakemu komponistu izročila, če je tekst njen za kompozicijo pripraven. Vse te igre, pregledane po prejšnjih odbornikih, niso bile za gledališke „smeti“ pripoznane in posebno hvajlena je bila prva, ki slika naravno življenje našega ljudstva; zdaj pa jih je pisatelj, kateri jih noče dati svojim očitnim nasprotnikom v presojevanje, nazaj vzel, naprej vedé, da jih zavržejo kot „strašansko slabe“ zato, ker pridejo iz njegovega peresa; ne izroči jih tedaj več dram. društvu, dokler je sedanji odbor.

Po vsem tem pa vprašamo: s kako pravico pridržuje odbor občinstvu igre, katere bi po vsem, kar se sliši o njih, gotovo bolj dopadle občinstvu, kakor puhli izdelki pisateljev Germonikove ali prestavljalcev Železnikarjeve vrste? Če se bo čakalo, da bo kak korifej „mladoslovenskega“ pisateljstva kaj spisal, treba bo Metuzalemove starosti. Dolgi jezik in široka usta niso še nikoli ničesa vstvarila. Ko je deželni zbor Kranjski razpisal nagrade za slovenske gledališke igre, misliti se je smelo: no! zdaj bodo Stritarji e tutti quanti nekdanji „Zoričani“ vsuli cele kupe svojih del na dramatično polje, ne zato, da bi vgrabili nekoliko desetakov, ampak zato, da bi kot „velikani“ dramatičnega Parnasa rešili čast slovenske Muze in drugim „bornim“ slovenskim pisateljem kazali, kako se pišejo gledališke igre; al zmotili smo se! Nobeden teh vitezov se ni upal prikazati v dramatičnem turniru. Se ve, da je lahko pisariti zabavljive „sonette“ in dokazovati, da je bil Prešern neumen, ker se ni pisal Preširen!

Pa tudi občinstvo je zgubilo veselje do društva pod tako odborsko večino. Dokaz temu so nekatere predstave, pri katerih bi človek po praznih prostorih prav lahko plesal. Vse sloni na gosp. Nollíjevih ramah, ki bi moral res pravi Atlant biti, da bi bil takemu bremenu zmirom kos. In oni odborniki, namesti da bi ga podpirali v težavnem njegovem poslu, zabavljajo pridno po svojih časnikih čez igre, predstave in njega, da! ni jih sram, celó sikati pri predstavah. Če so igre same po sebi slabe, zakaj odborniki tega poprej ne vedó in ne zabranijo predstave? V časniku potem se vsesti na visocega vranca za „parado“ po Zarnikovi metodi, to, gospôda, ni skrb za domačo reč! Tako, se vé da društvo ne more napredovati, čeravno je „napredek“ vaše lažnjivo geslo, in če se večina sedanjih odbornikov, kakor so dr. Zarnik, Jurčič, Levstik, dr. Vošnjak i. dr. ne odpovedó svojemu društvu pogubnemu poslovanju, bomo v kratkem času šli za pogrebom društvu, in tem odbornikom bo pripadala zasluga, da so ga pokopali, kakor so pokopali že marsikaj narodu koristnega.

To spregovoriti zdelo se nam je ravno zdaj potrebno, ko vidimo, kako slabo so obiskovane večidel slovenske predstave in je „Slov. Narod“ še tako predrzen bil, očitati deželnemu odboru, da namesti 4 predstav ni dovolil jih 6 na mesec dni dram. društvu. Dober kos slabega vspeha pripada nemarnosti teh odbornikov, ki so se dali voliti le zarad „časti“, pa se ne zmenijo dalje za društvo, menda zarad tega ne, ker odborstvo — nič ne nese. „Dramatično društvo“, osnovano ob času, ko še niso „mladi“ petelini peli po strehah, ima brez dvoma velike zasluge o zbujeji narodnega duha, toraj nimajo „mladiči“ nikakoršne pravice vgonobiti ga, kar po vsem rečenem nameravajo. Kaj neki jim je storila

mati Slovenija, da jo neprenehoma preganjajo in jej škodujejo, kjer koli le morejo?

Politične stvari.

Kako je Bismark, sovražnik kristjanske vere, leta 1849 mislil in govoril o verskih zadevah.

Bilo je 15. novembra leta 1849, ko je sedanji knez Bismark, takrat le še pl. Bismark, v Pruskem deželnem zboru pobijal načrt postave civilnega zakona. Zanimivo utegne biti našim bralcem, zvedeti iz njegovega govora glavne točke, tako le se glaseče:

„Ne morem verjeti, da bila bi naloga postavodajstvu, prezirati to, kar je ljudstvu sveto. Marveč je moja misel ta, da — če postavodajstvo hoče ljudstvu učenik in voditelj biti — mora zvesta naloga njegova biti, delati na to, da se življenje ljudstva v vseh razmerah trdno opira na palico vere in blagoslovenje njene, — ne pa, da bi to palico kot nepotrebno pritk-lino svojega življenja po vladnem ukazu od sebe vrglo in tako spoštovanje cerkve in verskih naprav spodkopalo tam, kjer je to spoštovanje v življenji ljudstva globoke korenine pognalo, in to v takem času, ko se je ljudem, ki nobene vere nimajo (Freigeister), pa se „omikane“ (gebildet) imenujejo, posrečilo, svojo nečimurnost do vsake pozitivne vere cepiti v srca občinstvu s tem, da rekó, da le ostri bajonet stoji med hudodelnimi strastmi in mirnim ljudstvom in da vojska vseh proti vsem res ni prazna domišlija.

Če se ljudstvu ena njegovih starodavnih kristijanskih glavnih pravic za drugo jemlje, — pravica vladanemu biti od kristijanskih svojih viših pastirjev, — pravica svojim otrokom v šolah, v katere pošiljati otroke, in katere zdrževati je dolžnost kristijanskih starišev, zavarovati kristijansko izrejo, — pravica, po kristijanskem običaji in po svoji veri v zakon stopiti brez odvisnosti od konstitucionalnih ceremonij, tedaj po vsem tem upam vendar doživeti še to, da se bode norčava ladija časa razbila na skali kristijanske cerkve, kajti še stoji v ljudstvu vera na razodeto besedo Božjo trdneje, kakor vero na izveličavno moč kakoršnega koli paragrafa ustave naše.“ —

Tako je govoril Bismark leta 1849. Takrat se ve da je bil le preprost Prusk žlahčič, danes je knez in nemškega cesarstva kancelár.

Vendar mislimo, da mu te njegove lastne besede iz leta 1849 šumijo včasih po ušesih, vsaj vidi, da je dandanes prav on tisti, ki „norčavo ladijo sedanjega časa“ žene na skalo katoliške vere!

Za Boga milega! to so vam značaji, da je sramota! — to so vam izdajalci samega sebe! — to so vam politični petelini, ki se sučejo zdaj sem zdaj tje, kakor jih strast suče! Kar je trdil kot mož zrele pameti, to zatajuje zdaj šepasti starec, ki z eno nogo že stoji v grobu!

Lepoznanske stvari.

Dvojni sveti večer.

Novelica, po E. svobodno posnel Josip Levičnik.

(Konec.)

V.

V tem hipu potrka nekdo na okno. Oče hiti tje, odpre mala v okno vdelana vratica, in na neko v izbi